

شناسایی عوامل موثر در استفاده روش‌های فعال تدریس از سوی دبیران تربیت بدنی استان ایلام

دکتر حسن قره خانی^۱، مجید سلیمانی^۲، عباس سلیمانی^۳

مقدمه و هدف: مطالعه ارتباط عوامل موثر بر بکارگیری روش‌های فعال تدریس به دلیل یادگیری اثربخش آن اهمیت زیادی دارد. از این روی، تحقیق حاضر با هدف بررسی ارتباط بین برخی از ویژگی‌های فردی دبیران تربیت بدنی استان ایلام با میزان استفاده از روش‌های فعال تدریس انجام شد.

روش شناسی: تحقیق از لحاظ هدف، کاربردی و از نوع توصیفی - پیمایشی است که به شکل میدانی انجام شد. جامعه آماری، شامل کلیه دبیران تربیت بدنی (۲۲۰ نفر) استان ایلام است، که طبق جدول مورگان تعداد ۱۴۰ نفر (۶۶ زن، ۷۴ مرد) به صورت تصادفی به عنوان نمونه انتخاب شد. ابزار گردآوری اطلاعات پرسشنامه محقق ساخته ۵۳ سوال است که روایی آن به تأیید صاحب نظران رسید. پایایی آن نیز با ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۹ بدست آمد. پس از تایید نرمال بودن داده‌ها (کولموگوروف اسمیرنوف)، از آمار توصیفی (جداول و نمودارها) و استنباطی (تی مستقل و ضریب همبستگی پیرسون) برای تجزیه و تحلیل داده‌ها استفاده شد.

یافته‌ها: بین برگزاری دوره‌های ضمن خدمت و همچنین مدرک تحصیلی دبیران با میزان به کارگیری روش‌های فعال تدریس رابطه مثبت و معنی داری وجود دارد، اما بین سابقه تدریس و میزان به کارگیری این روش‌ها رابطه منفی و معنی داری وجود دارد. همچنین تفاوت معنی داری در میزان به کارگیری روش‌های فعال تدریس زنان و مردان مشاهده نشد.

بحث و نتیجه گیری: با توجه به ارتباط بین ویژگی‌های فردی دبیران با میزان استفاده از روش‌های فعال تدریس می‌توان گفت که توجه جدی به موارد یاد شده، در افزایش به کارگیری این روش‌ها ضروری است.

واژه‌های کلیدی: روش‌های فعال تدریس، ویژگی‌های فردی، دبیران تربیت بدنی

بحث از روش‌های یاددهی - یادگیری^۱ و تدریس معلمان در کلاسهای درس، یکی از مباحث اساسی و اصولی در حوزه تعلیم و تربیت است که توجه بسیاری از متخصصان تعلیم و تربیت، برنامه ریزی درسی و روانشناسی تربیتی را به خود جلب کرده است (۱). یکی از مهمترین مباحث در فعالیتهای آموزشی روش‌های تدریس معلم است. در هر نظام آموزشی دستیابی به اهداف تربیتی و آموزشی در نهایت بوسیله معلم تحقق می‌یابد. محتوی دروس، موضوع‌های علمی، الگوهای تربیتی و رفتاری همه و همه بوسیله معلم به دانش آموز منتقل می‌شود که یادگیری نامیده می‌شوند (۲). در فرایند آموزش، یادگیری از طریق تدریس صورت می‌گیرد. تدریس عبارت است از تعامل یا رفتار متقابل معلم و دانش آموز بر اساس طرح منظم و هدف دار معلم برای ایجاد تغییر رفتار دانش آموز، بنابراین معلم و روش‌های تدریس وی است که رسالت آموزش و پرورش را بر دوش می‌کشد (۳). متخصصان تعلیم و تربیت روش‌های تدریس را به دو دسته اصلی روش‌های سنتی و روش‌های فعال تدریس تقسیم می‌کنند. در روش‌های سنتی، معلم همه کاره است و دانش آموزان حالتی منفعل و پذیرنده دارند و یادگیری یک طرفه و یک سوپه از جانب معلم صورت می‌گیرد. روش‌های فعال تدریس به روش‌هایی اطلاق می‌گردد که در آنها شاگردان در جریان آموزش نقش فعالی برعهده دارند، با استفاده از راهنمایی‌های معلم به کسب تجربه می‌پردازند و یادگیری جریانی دوسویه دارد (۴).

امروزه روش‌های فعال تدریس که بتواند فعالیت‌های دانش آموزان را تقویت و یادگیری را به یک جریان دو سوپه تبدیل کند، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. در این روشها معلم بیشتر در نقش تسهیل کننده و ایجاد کننده فرصت‌های مناسب برای یادگیری ظاهر شده و سازگاری بیشتری می‌تواند ایجاد کند. مقصود امین خاندانی در تحقیق خود در سال ۲۰۱۱ با عنوان تاثیر روش تدریس معلمان بر سازگاری و تطابق پذیری دانش آموزان به مقایسه اثر دو نوع سبک آموزش معلم محور و یادگیرنده محور پرداخت تا تاثیر این دو روش را بر سازگاری دانش آموزان در سه حوزه عاطفی، اجتماعی و آموزشی بررسی کند. نتایج وی نشان می‌دهد میانگین نمرات عاطفی، سازگاری اجتماعی و آموزشی دانش آموزانی که معلمانی آنها از روش‌های فعال تدریس بهره می‌بردند، بیشتر از دانش آموزانی است که معلمانی آنها با روش غیر فعال تدریس می‌کردند (۵). بر طبق نتایج مطالعات پیشین به کارگیری روش‌های فعال تدریس، یادگیری اثربخش و اکتشافی را در پی خواهد داشت است (۶). به عنوان نمونه، نتایج تحقیق عابد غلامی (۲۰۱۱) با عنوان درجه اثر بخشی روش تدریس فعال در آموزش مذهبی و اخلاقی دانش آموزان کلاس پنجم دبستان شیراز از دیدگاه معلمان نشان می‌دهد که روش‌های فعال تدریس در آموزش مذهبی و اخلاقی و در نتیجه در رشد هیجانی و رفتاری دانش آموزان کلاس پنجم دبستان موثر است (۷).

در ساختار جدید نظام آموزشی روش‌های فعال تدریس بیش از هر زمان دیگری مورد توجه صاحب نظران تعلیم و تربیت قرار گرفته است و استفاده مطلوب از آنها در نظام‌های آموزشی بیش از هر زمان دیگر توصیه می‌شود به عنوان نمونه بر طبق نتایج تحقیق تونی دی اوری (۲۰۰۴) استفاده از روشها و فنون تدریس متنوع از سوی معلمان تربیت بدنی، در میزان مشارکت و رضایتمندی دانش آموزان از برنامه‌های تربیت بدنی در مدارس نقش موثری دارد (۸). از طرف دیگر، تغییرات سریع سیاسی، اجتماعی، فرهنگی، تکنولوژی، تنوع نیازها و سبک‌های یادگیری دانش آموزان و بسیاری از تغییرات دیگر، شرایطی را بوجود آورده اند که روش‌های سنتی تدریس کارایی و اثربخشی خود را از دست داده و نیاز است تا معلمان در کلاس‌های درس خود، از روش‌های فعال تدریس استفاده کنند (۹).

از جمله مشکلات بزرگ نظام آموزشی کشور، عدم استفاده از روش‌های فعال است به طوری که روش‌های فعال تدریس هنوز جایگاه اصلی خود را پیدا نکرده است. ابوبکر صالح (۲۰۱۲) در تحقیقی که با هدف ارزیابی روش تدریس موجود در دانشگاه پزشکی اربیل عراق از دیدگاه کارکنان انجام داد، نشان می‌دهد مشکلات قابل توجهی از جمله تعداد زیاد دانشجویان در سالن سخنرانی (۴۵٪)، تمرکز داشتن بر آموزش معلم محور (۴۵٪) و عدم وجود زیر ساختها و امکانات مناسب برای آموزش مناسب (۲۶٫۷٪) از جمله این مشکلات هستند (۱۰). بررسی‌ها و نتایج تحقیقات نشان می‌دهد در بین عوامل تاثیرگذار بر استفاده از روش‌های فعال تدریس نقش معلمان بسیار مهم تر است (۱۱).

نقش تربیت بدنی به عنوان یکی از عوامل تأمین کننده سلامت جسمی و روانی جامعه دانش آموزان امری بدیهی است. تربیت بدنی در برنامه مدرسه نقش منحصر بفرود دارد و تنها برنامه ای است که فرصت‌های لازم را برای دانش آموزان برای رشد و یادگیری مهارتهای حرکتی، توسعه، آمادگی و کسب دانش لازم درباره فعالیت بدنی فراهم می‌کند (۱۲).

با این حال، مدیریت کلاس‌های تربیت بدنی برای ارائه روش تدریس بهتر با سایر کلاسها بسیار متفاوت است؛ زیرا مدیریت و سازماندهی این کلاسها به فضا، تخصص، امکانات ورزشی و بسیاری از عوامل خواسته و ناخواسته بستگی دارد. با توجه به شواهد به نظر می‌رسد معلم تربیت بدنی نقش برجسته تری در این میان دارد به طوری که آکتوب (۲۰۱۲) در بررسی دیدگاه دبیران تربیت بدنی ترکیه در مورد روش‌های تدریس درس تربیت بدنی و انتخاب آنها نشان می‌دهد وقتی از دبیران سوال شد کدام سبک بهترین نتیجه را برای شما به ارمغان می‌آورد ۴۲/۹٪ از معلمان زن سبک دستوری و ۴۲/۸ درصد از مردان سبک تمرینی را انتخاب کردند. همچنین ۳/۳۵٪ زنان و ۳/۳۱٪ مردان، گزارش کردند که در کلاس‌های خود اغلب از سبک دستوری استفاده می‌کنند وقتی از آنها پرسیدند "که کدام استراتژی آموزش را ترجیح می‌دهید؟ ۶۴/۷٪ زنان و ۳۴/۴٪ مردان استراتژی‌های تدریس نمایشی را معرفی کردند که نشان از تفاوت جنسیتی قابل توجه در اولویت استراتژی‌های تدریس دارد (۱۳).

بنابراین با توجه به شرایط فعلی و امکانات ورزشی موجود در مدارس کشور، شناخت عوامل موثر بر استفاده از روش‌های فعال تدریس تربیت بدنی، امری ضروری است. بررسی‌ها نشان می‌دهد عدم به کارگیری روش‌های فعال تدریس در تدریس درس تربیت بدنی بسیار مشهودتر است، شاید این امر ریشه در ماهیت درس تربیت بدنی داشته باشد. البته برخی تحقیقات عدم آگاهی و آشنایی دبیران تربیت بدنی را از دلایل آن می‌دانند. حسین پور (۱۳۷۴)، طی تحقیقی با عنوان «بررسی میزان آشنایی معلمان با روش‌های فعال تدریس» نتیجه گرفت دبیرانی که آشنایی بیشتری از روش‌های فعال تدریس دارند، بیشتر در زمینه تدریس خود از آنها استفاده می‌کنند و دانش آموزان از یادگیری بالاتری برخوردار هستند (۳). بنابراین، آشنا ساختن معلمان با روش‌های نوین تدریس امری لازم و ضروری است و با اطمینان می‌توان گفت ضمانت اجرایی هرگونه اصلاح و پیشرفت در وضع یادگیری، به نحوه کار و عمل معلمان وابسته است. اگر همه امکانات در اختیار معلمان قرار داده شود، اما فاقد بینش و بصیرت لازم در باب مبانی، اصول و روش‌های مترقی آموزشی باشند، پیشرفت مورد انتظار در امر تربیت دانش آموزان کشور را نمی‌توان تضمین کرد (۱۴).

با بررسی بیشتر مشخص می‌شود که برخی از ویژگی‌های عینی معلمان از جمله سابقه، تخصص و توانایی تدریس، سن و تحصیلات نیز بر میزان و کیفیت استفاده از روش‌های فعال تدریس نقش دارند که برخی از آنها به عنوان مانع عمل می‌کنند، طبق نتایج تحقیق مهر محمدی (۱۳۸۰)، با عنوان «بررسی علل افت تحصیلی دانش آموزان» دبیرانی که سابقه تدریس بیشتری داشتند، دانش آموزان آنها پیشرفت تحصیلی پایین تری داشتند؛ زیرا کمتر از شیوه‌های نوین آموزشی در امر تدریس استفاده می‌کردند و بیشتر روش تدریس در کلاس را سلیقه ای می‌دانستند. (۱۵) در این زمینه، کاتبی (۱۳۷۴) نیز به تاثیر گذاری شخصیت دبیران در استفاده از روش‌های فعال تدریس نیز اشاره کرده است (۱۶). همچنین خان محمدی (۱۳۸۵) تخصص دبیران تربیت بدنی را نیز در زمره عوامل تاثیر گذار بر شیوه تدریس آنها ذکر کرده است (۱۶). در برخی از تحقیقات دیگر نیز رفتار یادگیرنده در به کار گیری روش‌های تدریس فعال مهم تلقی شده اند به عنوان مثال رضانی نژاد (۱۳۸۶)، همتی نژاد (۱۳۸۷) و توماس (۲۰۰۶) در تحقیقات خود نیز بی تفاوتی دانش آموزان نسبت به کلاسهای عملی تربیت بدنی را به عنوان موانع مدیریت کلاسهای تربیت بدنی ذکر کرده اند (۶، ۱۷، ۱۸).

علاوه بر مواردی که به معلم و یادگیرنده ربط دارد برخی از عوامل آموزشی و برنامه ریزی و امکاناتی مرتبط با درس تربیت بدنی نیز در استفاده از روش‌های فعال تدریس از سوی دبیران نقش زیادی دارند به عنوان نمونه کاتبی (۱۳۷۵)، در تحقیقی با عنوان «بررسی عوامل موثر بر تدریس فعال از دیدگاه مدیران و دبیران مقطع متوسطه آموزشگاههای شهر تهران» به این نتیجه رسید که عواملی محیطی، مثل فضای کلاس و جو آموزشی مدرسه، تعداد دانش آموزان در کلاس، حجم کتب درسی نیز بر فرایند تدریس فعال تاثیر گذار هستند. (۱۶) و یا خان محمدی (۱۳۸۵)، نیز در تحقیقی با عنوان شناسایی موانع تدریس درس تربیت بدنی از دیدگاه معلمان تربیت بدنی شهر اهواز نتیجه گرفت که نبود منبع و دستورالعمل خاص برای ارزشیابی درس تربیت بدنی از موانع تدریس موفق است (۶).

طبق نتایج تحقیقات انجام شده که فقط چند مورد آن در بالا اشاره شد هر چند موانع و عوامل تاثیر گذار بر استفاده از روش‌های تدریس فعال از سوی معلمان تربیت بدنی متنوع هستند، اما اکثریت آنها حول محور معلم و ویژگی‌های او می‌چرخند. با نگاه دقیق به این عوامل می‌توان گفت چهار دسته از عوامل بر استفاده از روش‌های تدریس فعال اثر می‌گذارند که شامل معلم، یادگیرنده، امکانات آموزشی و برنامه ریزی درسی می‌شود. در این مقاله فقط به عامل معلم (مهمترین عامل) پرداخته شده است. بنابراین محققان با علم به این مطلب از یک سو و از آنجایی که تحقیقات پیشین بیشتر بر روی موانع موجود تاکید کرده بودند و بررسی عوامل تاثیر گذار کمتر مورد توجه قرار گرفته بود تصمیم بر این گرفتند تا در تحقیق خود به بررسی عوامل یاد شده بپردازند تا ضمن شناسایی عوامل موثر و اطلاع از نحوه ارتباط و میزان اهمیت آنها پیشنهاداتی را برای مدیران تربیت بدنی آموزش و پرورش ارائه دهند تا زمینه کمک به کیفیت بخشی فرایند تدریس درس تربیت بدنی و در نتیجه پویایی و نشاط بیشتر آن را فراهم کنند. به بیان دیگر انجام تحقیق حاضر ضمن پاسخ گویی به این سوال اصلی تحقیق که ارتباط بین برخی از ویژگی‌های معلم (تحصیلات، سن، سابقه، جنسیت) با استفاده از روش‌های فعال تدریس چگونه است؟ با ارائه راهکارها و پیشنهادات عملیاتی کمک خواهد کرد تا دست اندرکاران تربیت بدنی آموزش و پرورش برنامه ریزی مناسب جهت زمینه سازی استفاده هر چه بیشتر روش‌های فعال تدریس را طراحی نموده و از این طریق گام مؤثری در جهت تحقق اهداف آموزشی درس تربیت بدنی بردارند.

روش شناسی:

پژوهش حاضر از نوع توصیفی بوده که به شکل میدانی در بین معلمان تربیت بدنی سه مقطع تحصیلی استان ایلام اجرا شد. کلیه معلمان تربیت بدنی سه مقطع تحصیلی استان ایلام (۲۲۰ نفر) جامعه آماری تحقیق را در بر گرفت. نمونه آماری تحقیق به شکل تصادفی به تعداد ۱۴۰ نفر با توجه به جدول (کرجسی و مورگان، ۱۹۷۰) انتخاب شدند.

ابزار اندازه گیری تحقیق پرسشنامه محقق ساخته بود که روایی محتوایی و صوری آن به تأیید متخصصان تربیت بدنی در گرایش مدیریت ورزشی (۱۵ نفر از اعضای هیات علمی با مدرک دکتری) رسید و پایایی آن با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۴ بدست آمد. پرسشنامه، مشتمل بر ۵۳ سؤال در چهار حیطه (معلم، یادگیرنده، برنامه و امکانات آموزشی) بود که بر اساس مقیاس پنج درجه ای لیکرت تنظیم گردید.

از بین پرسشنامه‌های توزیع شده ۱۲۹ پرسشنامه عودت داده شده (۹۲٪ درصد از مجموع پرسشنامه‌های توزیع شده) در سطح معنی داری ۰/۰۵ و با استفاده از روش‌های آماری توصیفی و استنباطی تجزیه و تحلیل شد.

در بخش آمار توصیفی از شاخص‌های مرکزی و پراکندگی (میانگین، انحراف استاندارد و رسم جداول و نمودارها و...) استفاده شد. در ادامه پس از تایید نرمال بودن داده‌ها با استفاده از آزمون کولموگروف اسمیرنوف، با استفاده از روش‌های آماری استنباطی پارامتریک (تی استیودنت و ضریب همبستگی پیرسون) با بهره‌گیری از نرم افزار SPSS نسخه ۱۸ فرضیه‌های تحقیق مورد آزمون قرار گرفت.

یافته‌ها:

الف: توصیف ویژگی‌های نمونه آماری

جدول شماره (۱) ویژگی‌های جمعیت شناختی نمونه آماری تحقیق

درصد	فراوانی	متغیر	
۵۱/۲	۶۶	زن	جنسیت
۴۸/۸	۶۳	مرد	
۲۶/۳	۳۴	فوق دیپلم وپائین تر	میزان تحصیلات
۶۲/۲	۸۱	کارشناسی	
۱۰/۹	۱۴	کارشناسی ارشد و بالاتر	
۱۸/۶	۲۴	۱ - ۵ سال	سابقه خدمت
۲۰/۱	۲۶	۶ - ۱۰ سال	
۲۸	۳۶	۱۱ - ۱۵ سال	
۳۳/۳	۴۳	بیش از ۱۵ سال	
۸۴/۸	۱۰۸	متاهل	

یافته‌های استنباطی :

یکی از اهداف مورد توجه در تحقیق حاضر بررسی ارتباط بین شرکت در دوره‌های ضمن خدمت مرتبط با روش تدریس و میزان استفاده از این روش‌ها از سوی شرکت کنندگان است. طبق نتایج تحقیق بین میزان شرکت در دوره‌های ضمن خدمت روش‌های تدریس فعال و بکارگیری آنها از سوی دبیران تربیت بدنی رابطه معنی داری وجود دارد. همان طوری که در جدول شماره (۲) مشاهده می‌شود بین میزان شرکت در دوره‌های ضمن خدمت مرتبط با شیوه‌های تدریس و بکارگیری روش‌های فعال از سوی دبیران رابطه معنادار و مثبتی وجود دارد. یعنی به تناسب افزایش میزان شرکت در دوره‌های ضمن خدمت مرتبط با روش‌های تدریس فعال، بکارگیری این روش‌ها از سوی دبیران تربیت بدنی نیز بیشتر می‌شود. لذا فرضیه تحقیق تأیید می‌شود.

جدول شماره (۲) ارتباط بین شرکت در دوره‌های ضمن خدمت و بکارگیری روش‌های فعال تدریس

سطح معنی داری	ضریب همبستگی پیرسون	شاخص آماری	متغیر
۰/۰۱	۰/۵۷۴		شرکت در دوره‌های ضمن خدمت و بکارگیری روش‌های فعال

از جمله مواردی که در این تحقیق مورد بررسی قرار گرفت ارتباط بین مدرک تحصیلی و استفاده از روش‌های فعال تدریس است. نتایج تحقیق نشان می‌دهد بین میزان بکارگیری روش‌های فعال تدریس و مدرک تحصیلی دبیران تربیت بدنی استان ایلام رابطه معنی دار مثبت وجود دارد. همچنان که در جدول شماره (۳) نشان داده شده است بین مدرک تحصیلی و بکارگیری روش‌های فعال تدریس رابطه معنی دار و مثبت وجود دارد؛ یعنی به تناسب افزایش سطح مدرک تحصیلی دبیران تربیت بدنی، بکارگیری روش‌های فعال تدریس هم بیشتر می‌باشد. لذا فرض تحقیق تأیید می‌شود.

جدول شماره (۳) ارتباط بین مدرک تحصیلی و بکارگیری روش‌های فعال

متغیر	شاخص آماری	ضریب همبستگی پیرسون	سطح معنی داری
مدرک تحصیلی و بکارگیری روش‌های فعال		۰/۴۹	۰/۰۰۱

از دیگر مواردی که در تحقیق حاضر مورد بررسی قرار گرفت ارتباط بین سابقه دبیران تربیت بدنی و استفاده از روش‌های فعال تدریس آنها بود. یافته‌های تحقیق حاکی از این است که بین سابقه تدریس دبیران تربیت بدنی و میزان بکارگیری روش‌های تدریس فعال نیز رابطه معنی دار منفی وجود دارد. همچنان که در جدول شماره (۴) آمده است بین سابقه تدریس دبیران تربیت بدنی و بکارگیری روش‌های فعال تدریس رابطه معنی دار و منفی وجود دارد. به بیان دیگر با افزایش سابقه تدریس دبیران، بکارگیری روش‌های فعال تدریس کاهش می‌یابد. لذا فرضیه تحقیق تأیید می‌شود.

جدول شماره (۴) ارتباط بین سابقه تدریس و بکارگیری روش‌های تدریس

متغیر	شاخص آماری	ضریب همبستگی پیرسون	سطح معنا داری
سابقه تدریس و بکارگیری روش‌های فعال تدریس		-۰/۶۲۸	۰/۰۰۱

در نهایت تفاوت در میزان بکارگیری روش‌های تدریس بین دبیران تربیت بدنی زن و مرد مورد بررسی قرار گرفت. طبق نتایج بدست آمده اختلاف معنی داری بین میزان بکارگیری از روش‌های فعال تدریس در بین دبیران تربیت بدنی زن و مرد استان ایلام مشاهده نشد (جدول شماره ۵).

جدول شماره (۵) مقایسه بکارگیری روش‌های فعال تدریس با توجه به جنسیت

متغیر	جنسیت	فراوانی	میانگین	انحراف استاندارد	T	سطح معناداری
میزان بکارگیری روش‌های فعال تدریس	مرد	۶۲	۶۳/۴۷	۲	۱/۳۲	۰/۳۲۷
	زن	۶۷	۶۹/۳۷	۱/۸		

بحث و نتیجه گیری:

یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که بین میزان شرکت در دوره‌های ضمن خدمت و بکارگیری روش‌های فعال تدریس رابطه معنی دار و مثبتی وجود دارد؛ یعنی به تناسب افزایش میزان شرکت در دوره‌های ضمن خدمت مرتبط با روش‌های فعال تدریس، بکارگیری این روش‌ها توسط دبیران تربیت بدنی نیز بیشتر می‌شود. این یافته با نتایج تحقیق سلمانی دستجرد (۱۳۸۷) که با بررسی رابطه آموزش‌های ضمن خدمت با خود کار آمدی معلمان تربیت بدنی به این نتیجه رسید که بین خود کار آمدی معلمان تربیت بدنی و شرکت آنها در کلاس‌های ضمن خدمت ارتباط معنی داری وجود ندارد، مغایرت دارد. به بیان دیگر، برخلاف نتایج تحقیق حاضر که نشان می‌دهد شرکت در دوره‌های ضمن خدمت مرتبط با روش‌های تدریس می‌تواند تاثیر معنی دار مثبتی در افزایش آگاهی و تغییر نگرش افراد شرکت کننده داشته و منجر به افزایش بکارگیری روش‌های تدریس فعال شود، نتایج سلمانی نشان می‌دهد که شرکت در دوره‌های ضمن خدمت تاثیر معنی داری بر روی کارایی و اثربخشی افراد شرکت کننده ندارد. شاید بتوان گفت دلیل این مغایرت، این است که دوره‌های ضمن خدمت مورد بررسی در این تحقیق، مرتبط با روش‌های تدریس فعال بود در حالیکه در تحقیق سلمانی دوره‌های ضمن خدمت به طور کلی (در تمامی موضوعات) مورد بررسی قرار گرفته است (۱۹). این یافته با نتایج برخی تحقیقات پیشین که در موضوعات مشابه تحقیق حاضر انجام شده همسوست. حسین پور (۱۳۷۴) عنوان کرد دبیرانی که آشنایی بیشتری از روش‌های فعال تدریس دارند، بیشتر از آنها استفاده می‌کنند (۳)، خانمحمدی (۱۳۸۵) نیز در تحقیقی با عنوان شناسایی موانع تدریس درس تربیت بدنی از دیدگاه معلمان تربیت بدنی شهر اهواز عدم آشنایی معلمان تربیت بدنی با نحوه تدریس و روش‌های نوین تدریس را از عمده ترین مشکلات تدریس درس تربیت بدنی مطرح کرد (۶). همچنین نوروزی (۱۳۷۹)، در تحقیقی با عنوان «بررسی علل بی‌علاقگی معلمان به فعالیت‌های آزمایشگاهی» نتیجه گرفت، عواملی از قبیل عدم آشنایی معلمان با روش‌های تدریس پیشرفته و یا عدم تشویق آنها در صورت به کار گیری این روش‌ها موجب شده است تا دبیران کمتر از وسایل آموزشی که تاثیر بسزایی در فرایند تدریس دارند استفاده نمایند (۲۰).

با توجه هم سویی نتایج تحقیق حاضر و تحقیقات پیشین و نتیجه تحقیق تونی دی اوریا (۲۰۰۴) مبنی بر این که استفاده از روش‌ها و فنون تدریس آموزشی متنوع توسط معلمان تربیت بدنی در میزان مشارکت و رضایت مندی دانش آموزان از برنامه‌های تربیت بدنی در مدارس تاثیر گذار

است، آشنا ساختن معلمان تربیت بدنی با روش‌های نوین تدریس امری لازم و ضروری است (۸). این مطلب در تحقیق کاتلین ومارتین (۲۰۰۴) که نتیجه گرفتند اکثر معلمان تربیت بدنی اعتقاد داشتند که پیشرفت حرفه ای معلمان نیازمند گذراندن دوره‌های مداوم یادگیری حرفه ای (ضمن خدمت) است، مورد تأیید قرار گرفته است (۲۱). بنابر این می‌توان گفت برگزاری کارگاه‌ها و دوره‌های ضمن خدمت مرتبط با روش تدریس فعال توانسته به رسالت خود در زمینه همگام سازی معلمان با تغییرات پیش آمده عمل نموده و دیدگاه دبیران تربیت بدنی را در ارتباط با روش‌های فعال تدریس تغییر دهد. به بیان دیگر، شرکت دبیران تربیت بدنی در کارگاه‌های روش تدریس باعث آشنایی بیشتر آنها با روش‌های نوین و رویکردهای مناسب آموزشی شده و در ایجاد تغییر بر شیوه‌های آموزشی آنها تأثیری مثبتی داشته است.

همان طور که نتایج تحقیق نشان می‌دهد، رابطه ای مثبت و معناداری بین مدرک تحصیلی دبیران تربیت بدنی و میزان استفاده از روش‌های فعال تدریس وجود دارد. این یافته با نتایج تحقیق شعبانی بهار (۱۳۸۷) مبنی بر تأثیرگذاری نگرش و تخصص معلمان ورزش بر کیفیت بخشی درس تربیت بدنی و نتایج تحقیق کاتلین و مارتین یلینگ (۲۰۰۴) در مورد "پیشرفت حرفه ای و یادگیری حرفه در بین معلمان با تجربه تربیت بدنی انگلستان" مبنی بر این که معلمان تربیت بدنی با تحصیلات حرفه ای، آرزوهای بزرگتری را برای شاگردان خود داشتند، همسو است (۱،۲۱). همچنین خانمحمدی (۱۳۸۵) نیز تخصص و توانایی دبیران تربیت بدنی را به عنوان یکی از موانع به کارگیری روش‌های فعال تدریس نام برد که با یافته تحقیق حاضر مبنی بر ارتباط بین مدرک تحصیلی و استفاده از روش‌های فعال تدریس هم سو است (۶). شاید بتوان دلیل این همسویی را ریشه در تغییر نگرش، افزایش دانش، تخصص و توانمندی، آشنایی بیشتر با انواع روش‌های فعال تدریس، مزایا، ضرورت و اهمیت به کارگیری آنها در نتیجه ادامه تحصیل و اخذ مدارک تحصیلی بالاتر دانست. به بیان دیگر مدرک تحصیلی دبیران تربیت بدنی بر عملکرد آموزشی آنها تأثیر داشته و ارتقاء آن توانسته، دیدگاه آنها را در ارتباط با شیوه‌های تدریس و یادگیری تغییر دهد. بنابراین می‌توان گفت وزارت آموزش و پرورش باید انگیزه، زمینه و شرایط لازم را برای ادامه تحصیل دبیران تربیت بدنی فراهم سازد.

یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد بین سابقه تدریس و میزان بکارگیری روشهای تدریس فعال رابطه معنی داری و منفی وجود دارد. بطوری که دبیرانی که سابقه تدریس کمتری داشته اند (جوان و تازه کار) بیشتر از روش‌های فعال استفاده می‌کنند و دبیران با سابقه کمتر به سراغ روش‌های فعال می‌روند. این یافته با نتایج تحقیق کاتلین و مارتین یلینگ (۲۰۰۴) که عنوان کرد معلمان تربیت بدنی با سابقه، وابستگی و احساس نیاز کمتری به پیشرفت حرفه ای مداوم می‌کنند، همسو است (۲۱). بنابراین با توجه به این همسویی نتایج می‌توان گفت عدم نیاز یا توجه دبیران با سابقه به پیشرفت شغلی دلیلی به استفاده کمتر از روش‌های فعال است. همچنین این یافته با نتایج تحقیق مهر محمدی (۱۳۸۵) که در تحقیق خود با عنوان « بررسی علل افت تحصیلی دانش آموزان » نتیجه گرفت؛ به علت استفاده کمتر از شیوه‌های فعال تدریس و عملکرد سلیقه ای دبیران با سابقه، دانش آموزان آنها از پیشرفت تحصیلی پایین تری برخوردار هستند و شعبانی بهار که (۱۳۸۷)، در تحقیقی تحت عنوان «بررسی عوامل تأثیر گذار در کیفیت بخشی به درس تربیت بدنی در مدارس متوسطه از دیدگاه معلمان ورزش» نتیجه گرفت تجربه (سابقه) معلمان ورزش بر کیفیت بخشی درس تربیت بدنی اثرگذار است (۱) همسوست. در توجیه همسویی نتایج حاضر با نتایج تحقیقات یاد شده مبنی بر استفاده کمتر دبیران با سابقه از روش‌های تدریس فعال می‌توان گفت همچنان پیشتر بر طبق یافته‌های کاتلین و یلینگ (۲۰۰۴) اشاره شد وابستگی و احساس نیاز کمتر دبیران با سابقه به پیشرفت حرفه ای مداوم یکی از دلیل این امر باشد. احتمالاً دیدگاه و نگرش دبیران نیز از دیگر موارد اثر گذار باشند، همان طوری که پورتمن (۲۰۰۳) نتیجه گرفت دبیران با سابقه عقاید و ارزشهای شخصی، تجارب قبلی تدریس و مقررات و آیین نامه‌ها را به عنوان عمده ترین عوامل مدیریت و تدریس خود عنوان کرده در حالی که دبیران کم سابقه تجارب اولیه تدریس، مدیر مدرسه، همکاران و تجارب دوران دانش آموزی خود را از عوامل مهم مؤثر بر نحوه مدیریت و تدریس کلاس می‌دانند (۲۲). با این وجود، مغایر با این یافته، مک کومارک (۱۹۹۷) در بررسی مشکلات، راهکارها و عوامل اثرگذار بر اجرای درس تربیت بدنی عنوان کرد در زمینه مشکلات مدیریتی اختلاف معنی داری بین معلمان کم سابقه و با سابقه وجود ندارد (۲۳).

بر اساس نتایج تحقیق بکارگیری روش‌های فعال تدریس در بین دبیران تربیت بدنی زن و مرد اختلاف معنی داری ندارند. این یافته با نتایج پورتمن (۲۰۰۳) که بیان کرد تفاوت بسیار کمی بین عوامل اثرگذار تجربه شده به وسیله معلمان مرد و زن کم سابقه در مقایسه با عواملی از قبیل تجارب شخصی در مدرسه، معلمان همکار و تجارب تدریس وجود دارد، همسوست (۲۲). شاید بتوان گفت همچنان که نتایج تحقیق حاضر و برخی از تحقیقات یاد شده قبلی نشان می‌دهد در بین ویژگی‌های جمعیت شناختی و مرتبط با معلم، آنچه‌ان که سابقه تدریس و سن دبیران به همراه مدرک تحصیلی و سایر عوامل از جمله دیدگاه و نگرش افراد و آشنایی آنها با روش‌های تدریس در امر تدریس و استفاده از روش‌های فعال از سوی دبیران تأثیر می‌گذارد، جنسیت افراد عامل تأثیرگذاری بر این موضوع نیست.

با توجه به یافته‌های تحقیق حاضر مبنی بر ارتباط ویژگی‌های معلم (سن و سابقه تدریس، مدرک تحصیلی و شرکت در دوره‌های ضمن خدمت مرتبط) با میزان استفاده از روش‌های فعال تدریس و مروری کوتاه به ادبیات پیشینه و یافته‌های تحقیقات مرتبط می‌توان چنین نتیجه گرفت در بین عوامل تأثیر گذار بر روش تدریس (معلم، امکانات آموزشی، یادگیرنده و برنامه آموزشی) مهمترین مورد معلم است در نتیجه افزایش میزان به کارگیری روش‌های فعال تدریس دبیران تربیت بدنی در گرو توجه جدی به خود آنهاست؛ زیرا همچنان که علم مدیریت مشخص کرده نیروی انسانی به عنوان قلب و مهمترین منبع سازمان مطرح بوده و عامل اصلی بهره وری است در نتیجه بدون توجه به این منبع تغییر چندانی در سازمان

(آموزش و پرورش) روی نخواهد داد همچنان که بررسی وضعیت اجرای درس تربیت بدنی در مدارس گواه این مدعا بوده و غفلت از این مورد در ضررهای فراوانی را به سیستم وارد کرده است.

بنابراین، پیشنهاد می‌شود با توجه به اهمیت اهداف تدوین شده درس تربیت بدنی در نظام آموزش و پرورش و محوریت معلمان در اجرای آنها مسئولان و دست اندرکاران تربیت بدنی آموزش و پرورش باید با شناخت دقیق این عوامل و آگاهی از نحوه ارتباط آنها، راهکارهای مناسب را جهت زمینه سازی لازم برای استفاده بیشتر دبیران از روش‌های فعال تدریس به کارگیرند تا از این رهگذر گام موثری در جهت تحقق اهداف تربیت بدنی بردارند.

طبق یافته‌های تحقیق و وجود ارتباط معنی دار بین دوره‌های ضمن خدمت روش تدریس با استفاده از آموخته‌های این دوره‌ها از سوی شرکت کنندگان، افزایش میزان استفاده از این روش‌ها در بین دبیران با مدرک تحصیلی بالاتر و کاهش میزان استفاده از این روش‌ها با افزایش سابقه کاری دبیران پیشنهاد می‌شود با برگزاری مستمر دوره‌های ضمن خدمت مرتبط و تخصصی در رابطه با روش‌های تدریس و حتی دوره‌های مربیگری و یا کارگاه‌های آموزشی مرتبط و برگزاری سمینارهای مختلف تخصصی و جدید در این زمینه و افزایش دانش تخصصی دبیران و تغییر نگرش آنها نسبت به روش‌های تدریس شرایط لازم را برای تحقق این امر فراهم سازند.

همچنین بکارگیری نیروهای تحصیل کرده با مدارک تحصیلی بالاتر در بحث آموزش درس تربیت بدنی (در بیشتر مناطق افراد تحصیل کرده با مدرک بالا در امور مدیریتی و اداری یا سرپرستی سالن‌ها و مجموعه‌های ورزشی و موارد مشابه بکار گرفته می‌شوند) یا ترغیب افراد دارای تحصیلات پایین جهت ادامه تحصیل نیز از دیگر راهکارهاست. علاوه بر این، تهیه امکانات و شرایط لازم یا استفاده از روش‌های انگیزشی ساده همچون اعطای تقدیر نامه به افراد فعال، جدی گرفتن جشنواره‌های الگوهای برتر تدریس توسط مسئولان تربیت بدنی ادارات و مناطق و توجیه و ترغیب معلمان و مدیران مدارس برای شرکت، توجه جدی به روش تدریس دبیران در بحث ارزشیابی سالیانه آنها بویژه برای دبیران با سابقه نیز می‌تواند نقش موثری در کاربرد بیشتر روش‌های فعال تدریس داشته باشد.

References:

- 1- Shabani Bahar ,Gholam Reza(2009).Factors affecting the quality of Teaching physical education in secondary schools from teachers perspectives. Journal of research in sport sciences .Vol 20. Pp 143.
2. Sarmadi Ansar , Hossein(2004).Review and identify factors influencing use of teaching active methods and the relationship of these factors with their academic performance in high school in Ahvaz city.Ms Thesis.Shahid Chamran University of Ahvaz.
- 3-Hossein Pour Ali (1996).Investigation of teachers' knowledge about active teaching methods. Ms Thesis.Tehran University.
- 4- Cruse,A(2009).physical education methods for classroom teachers. human kinestics. Third edition.
- 5-Maghsood Amin Khandaghi, Maryam Farasat(2011).The effect of teacher's teaching style on students' adjustment. Published by Elsevier Ltd.
- 6- Khan Mohamadi, Rahmatollah(2007).Evaluation of Teaching Physical Education barriers from Ahvaz physical education teachers perspective. Ms Thesis. Shahid Chamran University of Ahvaz.
- 7-Abed Gholami, Hassan Maleki, Cobra Emami Rizi,(2011).Studying the effectiveness degree of active teaching methods on religious and moral education of students at fifth grade of primary school in Shiraz from teachers' point of view. Procedia - Social and Behavioral Sciences, Vol 15 PP, 2132-2136.
- 8-Tony D'Oria. March. (2004).How can improve teaching practice in physical education to increase students' participation and enjoyment. Richard Tinning Teaching and Teacher Education, Volume 24, Issue 4, P 1029-1040.
- 9-Ramezani Nezhad, rahim.Hemati Nezhad, Mehrali, Maleki Gholam Reza (2004).Investigation of physical education teachers' classroom management problems. Journal of Olympic, Vol 3.Pp41-50.
- 10-Abubakir M Saleh, Namir G Al-Tawil and Tariq S Al-Hadithi,(2012).Teaching methods in Hawler College of Medicine in Iraq: A qualitative assessment from teachers' perspectives. BMC Medical Education 12:59 doi: 10.1186/1472-6920-12-59.
- 11- Yosofian, Javad. Khavari, Leila (2006).Administrative Problems in Physical Education lessons in Yazd High schools. Research project of the Council of Education Research.
- 12-Ramezani Nezhad, Rahim (2008).Comparison of Physical Education classes management problems of Wealthy and deprived schools. Journal of Harakat .Vol 34. Pp 127- 140.
- 13-Abdurrahman Aktop, Nilüfer Karahan(2012)Physical Education Teacher's Views of Effective Teaching Methods in Physical Education. Procedia - Social and Behavioral Sciences. Volume 46, Pages 1910–1913. 4th world conference on educational sciences, Barcelona, Spain.
- 14- Niazi, Mohammad (1998).Factors affecting on teachers do not use teaching aids Training in teaching process. Allame Tabatabaee. Ms Thesis.
- 15-Mehr Mohammadi, Mahmood (2002). Investigate of Students causes of failure.Journal of Talim and Tarbiat. Special edition on teaching methods Vol 17, N 1.
- 16- Katebi, Mohammad (1997).Investigating the factors affecting active teaching in Tehran high school administrators and teachers perspective. Ms Thesis. Tehran University.
- 17-Hemati Nezhad (2006).Physical education and sport needs assessments in high school .Journal of Olympic. Vol 3.pp43-52.
- 18-James , F; Sallis , Thomas ; L , McKenzie.(2006).Assessing District Administrators' Perceptions of Elementary School Physical Education. Journal of Article Excerpt, 12(4), 232-241.
- 19-Salmani Dastjerd, Ebrahim (2009).Relationship of service education and physical education teacher's effectiveness. Journal of Harakat. Vol 37, p 193-205.
- 20- Noorozi, Hassan (1999).Review of teacher apathy to lab activities. Ms Thesis. Tehran University.
- 21-Kathleen, M Armourand; Martin, Yelling.(2004).Professional E developmentı and Professional E Learningı: Bridging the Gap for Experienced Physical Education Teachers, European Physical Education Review, Vol. 10, No. 1, 71-93.
- 22-Portman, P.A. (2003).Who is having fun in physical education classes? Experiences of sixth-grade students in elementary and middle schools. Journal of Teaching in physical Education, 14(4), 445-453.
- 23- Mc Cormark. Ann (1997).classroom management problem. strategies and influences in physical education , European physical education review voloume 3. No2.102-115.